

СТАНОВИЩЕ

**на дисертационния труд на Яна Кирилова Стефанова
Философският концептуализъм в източноазиатския будизъм
(през даоистката рецепция на класическия будизъм)**

**редовен докторант към катедра „История на философията“ на Философски
факултет на СУ „Св.Кл.Охридски“**

**за присъждане на образователна и научна степен
„ДОКТОР“**

**по научната специалност „История на философията“
професионално направление 2.3. Философия**

от проф. д-р Иван Камбуров

Дисертацията на Яна Стефанова е първото и значимо изследване в българската историко-философска мисъл върху китайския будизъм и конкретно върху формирането на неговия философски концептуализъм под влиянието на традиционните даоистки и неодаоистки учения.

Докторантът за пръв път в нашата философска мисъл публично поставя въпроса: може ли да се възприема китайската форма на будизъм за форма на класическия будизъм, дали е негова инвариантна форма или е духовна и практическа форма на будизма от друг тип? Отговорът на това питане ни поставя пред теоретичното изпитание на разбирането, че на фона на многообразните форми на будистката духовна енигма, констатираме че отсъства будизъм изобщо, т.е. не е теоретично коректно различните предметявания на тази енигма да се подвеждат под общото понятие будизъм като под понятието будизъм следва да разбираме най-бедната откъм съдържание абстракция.

В този контекст дисертантът изследва и спецификата на китайският будизъм като уникална и същностно нова теоретична конструкция спрямо неговата класическа индийска форма анализирайки периода на неговото навлизане в Китай и формиране му спрямо влиянието на даоистката смислова конотация.

Особен теоретичен интерес представлява фактът на своеобразната асимилация-адаптация на будисткото учение в китайската култура, още по-вече, че това е първото философско-идеологическо течение което възниква извън пределите на Китай и се ползва от различните социални слоеве на китайското общество.

По същество става въпрос за рефлексия върху многоаспектен духовно-практически феномен спрямо който напълно основателно предложения от докторанта

подход излиза извън границите на чисто философския анализ като прилага културологични, лингвистични и исторически ракурси, чрез които да се представи попълна и подробна представа за процеса на синологизирането на будизма.

Необходимо е да се отбележи, че спецификата на формите на взаимодействие между навлизащото в Китай будистко учение и местната автохтонна даоистка докриналност следва да се търси в стремежа на представителите на образования китайски елит да намери отговори на тези социално-етични и теоретични въпроси на които официалната (чиновническа) конфуцианска догматичност не може да отговори. Да не забравяме, че през този период (I пр. н.е. - IV в.) в Китай нито едно учение не е било прието за единствено вярна идеология което позволява на будизма чрез своите идеи да търси своя социална опора на фона на традиционните конфуцианство и даоизъм.

Историята на будисткото учение и даоизма в Китай ни дава достатъчно факти, които указват не само на това, че между тези две учения се осъществява постоянна езикова (понятийна) контаминация но и че, благодарение на тази връзка будистките идеи получават своя китайски облик.

Според изследователите които са представени и в този текст продължават да предизвикват полемичен интерес факторите които способстват за взаимодействието между класическите будистки идеи и даоизма, но в теоретичен план можем да ги обобщим по следния начин:

1) както класическия будизъм, така и даоизмът структурно не са еднородни (различна тематика);

2) общ и същевременно спорен е проблемът на който конфуцианската идеология за „благородния мъж“ не дава отговор – съществуването след смъртта, което и поражда полемиката за „неунищожимостта на духа“ – въпрос който противоречи на будисткото учение, но за част от елита се решава чрез даоистките методи за постигане на телесно безсмъртие, което противоречи на даоисткия принцип за естественост. Именно естествеността, даоисткия натурализъм на „чудесното присъствие“, на интуитивното възприятие на трансцендетното Дао като истинната реалност на нещата оказва влияние върху будистите, докато даоистите се интересуват от будистката практика на съзерцание и допълват своята доктрина с будистките представи за прераждането и кармата, както и с нетипичната за рания даоизъм идея за видовете ад;

3) съществен момент от взаимодействието на даоистите и будистите (монаси) се реализира в сферата на религиозно-магическата ритуалност за обикновенните хора (пр. Авалокитешвара (Гуанин), култът към бодхисатва Кшитигарбха и др.);

4) акцентът и в двете духовни учения върху индивидуума като същество което следва да се преобразува, усъвършенства (индивидуално спасение, освобождение от страдания), като в този план и двете учения имат сходни методи и практически средства – съзерцание, визуализации, йогически практики и др. Именно поради този факт, особено в началния период на навлизане и разпространение на будистките идеи в Китай (II-III в.) преводите на будистките текстове посветени на различни аспекти на будистката практика съдържат даоистка терминология, тъй като все още не са разработени будистки варианти на превода. Тази проблематика е теоретично анализирана от докторанта като се акцентира, че будизмът навлиза в Китай в различни форми и като най-активни се посочват преводаческата дейност и проповедната форма на тълкуване и разяснение на будистките текстове. В този контекст не малка роля има и култът на китайците към текстовия документ и рационално-текстологическата традиция, тъй като писмеността за тях винаги е имала сакрален смисъл;

5) съществен фактор за тяхното взаимодействие се явява и полемиката между тези две учения. Защо? Защото будизмът се възприема от даоистите едновременно като нещо чуждо но и идейно родствено. За това способства особено на ранния етап на навлизане и разпространяване на будизма в Китай и преводаческата дейност на будистките пилигрими, които използват даоистка терминология, като по този начин се опитват да свържат будизма с китайската духовност по пътя на понятийната интерполация в преводите. От съществено значение е и фактът, че структурирането както на китайския будистки канон, така и на даоисткия канон (Дао дзан) става по едно и също време (V-VI в.)

В този контекст дисертантът изследва спецификата на понятийната интерполация при преводите на санскритските будистки текстове на китайски език в периода на навлизане и разпространение на будисткото учение в Китай. Показва и анализира формите на използване и смислова употреба на традиционните китайски социално-философски категории и понятия, особено даоистките. Яна Стефанова рефлексира върху проблемната ситуация при която многообразния и сложен будийски понятиен апарат от една страна и спецификата на китайския език от друга не би позволила при непосредствен превод адекватното разбиране на основните будистки концепции. Констатира се, че теоретичните концепции на будизма и даоизма в

значителна степен имат сходни моменти, което е позволило дори за известен период те да се възприемат като разклонения на едно учение. Китайските традиционалисти налагат дори разбирането за производния, вторичен характер на будизма от даоизма.

За особена близост към даоизма се причислява махаянското направление на будизма. Философския аспект на това сходство е детайлно анализиран и понятийно систематизиран в трета глава от изследването. Докторантът осъществява своя анализ върху една от праджня-парамитските сутри - „Събуждане на вярата в Махаяна“ (Vv.), като в „Приложение“ е поместен и частичен превод на разглеждания трактат.

Научно-изследователската процедура е ясно формулирана от докторанта. Обектът на изследването е източноазиатският будизъм в неговата китайска вариантна форма, а негов предмет се явява присъщата му концептуализация посредством даоистката рецепция.

Основната цел на настоящия дисертационен труд е да изследва философският концептуализъм в източноазиатски будизъм през призмата на даоистката рецепция на класическия будизъм. Тази цел се постига, чрез реализирането на определени задачи, на които съответстват всеки един от параграфите. От методологична гледна точка универсалните използвани похвати са анализ, синтез и класификация. Извеждането на основните заключения от всяка една от отделните смислови части на дисертацията се осъществява посредством различни допълнителни методи в съответствие с конкретната тематика

Самият дисертационен труд е с обем страници и е структуриран в увод, 3 глави, (12 параграфа) заключение. В „Приложение“ са поместени четири фигури, частичен превод от английски език на трактата „Събуждане на вярата в Махаяна“ и списък с имена и транслитерации. Библиографията съдържа общо 120 източника, от които 6 заглавия на български език, 93 на английски език, 12 на руски език и 9 източника в електронен формат

Всички глави и параграфи са логически свързани, а съдържанието на параграфите е изложено аналитично и всеки един извод има своята доказателствена обосновка. След всяка глава за прегледност са изведени основните изводи.

В заключението теоретичните изводите са ясно формулирани, като на всяка поставена задача съответства получен резултат.

От съществено значение за да бъдем убедени дали докторантът се е справил с изследователската процедура е наличието на онази неотменима част на процедурата по защита на дисертационното изследване, при която докторантът ясно формулира кои

резултати от изследването си определя за значими и оформяйки ги като тези и ги представя за защита. В конкретния случай този факт е налице и ясно демонстриран.

Тезите които Яна Стефанова изнася на защита и които са синтетично следствие от представеното дисертационното изследване са:

1. Класическият индийски будистки философски концептуализъм се оформя и определя от присъщия на индийската духовна традиция комплекс от идейно-доктринални тези и смислови рефлексии.

2. При превода на индийските будистки сутри на китайски език даоистката духовност инкорпорира и хармонизира различни аспекти на класическия индийски будизъм през китайската синкретична традиция, като същевременно ги реинтерпретира и им придава ново теоретично значение.

3. Посредством даоистките философски категории и идеи се осъществява културно-теоретична адаптация на проникващата в Китай будистка доктрина.

4. Будисткия концептуализъм в своята китайска разновидност окончателно се откъсва от своя индийски еквивалент и започва своето формиране като същностно ново будистко доктринално направление.

Приемам и формулираните на основата на заключителните изводи приносни моменти.

Основните моменти от дисертацията са изложени в участие на 4 международни и национални конференции и отразени в 4 публикации.

Авторефератът отразява напълно основните теоретични моменти от текста на дисертацията.

Нямам общи публикации с докторанта.

Заключение: Изхождайки от представения текст, от показаната от докторанта аналитичност, теоретична коректност, способността правилно да формулира, организира и изследва такъв сложен теоретичен предмет, а така също и от постигнатите в представената дисертация теоретични резултати, както и от правилно формулираните и теоретично защитени тези, като член на научното жури ще гласувам напълно убедено за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“ по научната специалност История на философията (Източна философия) на Яна Кирилова Стефанова

София

проф. д-р:.....

30.08.2019

(Ив.Камбуров)